

ХАРАКТЕРИСТИКА ЕТАПІВ ФОРМУВАННЯ ТОЛЕРАНТНОСТІ СТУДЕНТІВ

Постановка проблеми. Сутність людини розкривається в соціальній взаємодії, що дає можливість виявляти повагу до оточуючих, підтримувати відкриті, позитивні стосунки з іншими, засвоювати комунікативні уміння культури управління емоціями і почуттями, володіння практичними навичками регулювання конфлікту. Знайомство з культурою інших народів, глибоке вивчення національних традицій, звичаїв, мов ефективно в умовах міжкультурного діалогу навчально-виховного процесу. Тому потрібно засвоїти первинну модель поведінки взаємодії студентів, яка б базувалася на повазі, рівноправному ставленні один до одного, взаємодії на основі згоди, співпраці і взаємної поваги культур.

Аналіз останніх досліджень і публікацій Актуальність дослідження підтверджують праці сучасних українських науковців В. Андрущенко, А. Асмолова, Г. Балла, О. Безкоровайної, А. Вихруца, І. Вільша, О. Гриви, І. Зязюна, В. Кременя, Л. Круглашова, В. Рибалки, В. Шинкарука, М. Ярмаченка та зарубіжних дослідників Ж. Делора, П. Кінга, Дж.К. Лорсена, К. Нідерсона, Д. Нольте, Ф. Одиж'є, М. Форбека, Е.Хігінса.

Постановка завдання. Метою дослідження є аналіз етапів формування толерантності студентів формувального експерименту.

Організація дослідно-експериментального дослідження з розвитку толерантності студентів вищих навчальних закладів проводилася серед студентів 1-5 курсів економічного факультету. Вихованці дотримувались запропонованих нами педагогічних умов, котрі сприяли удосконаленню толерантності. У групах забезпечувався приблизно однаковий склад і початковий рівень сформованої толерантної свідомості особистості.

Виклад основного матеріалу дослідження Задля досягнення головної мети навчальну діяльність студентів експериментальних груп ми вибудовували за логікою таких етапів:

- **толерантно-когнітивний етап** передбачав процес мислення і пізнання, розуміння інформації і сприйняття настанов, явищ та подій з урахуванням їх толерантної сутності;
- **толерантно – емоційний етап** – спонукав до формування почуттів національної рівності, взаємної поваги культур, створення комфортного клімату внаслідок досягнення доброзичливих стосунків;
- **толерантно – мотиваційний етап** – активізував толерантну мотивацію поведінки, утверджуючи багатоманітність та неповторність культур та народностей;
- **толерантно – поведінковий етап** – реалізовувався шляхом практичних навичок моральних настанов миролюбної поведінки в процесі взаємодії всіх суб'єктів навчального процесу.

Розглянемо ці етапи детальніше.

Толерантно-когнітивний етап включає технологію «Читання і письмо для розвитку толерантного мислення» [60, с. 191], яка сприяє розвитку продуктивного толерантного мислення студентів. Мета етапу полягала у пробудженні інтересу студентів до активного доброзичливого спілкування, у бажанні безкорисливо дарувати людям радість, робити добро, допомагати іншим. Активізуючи процес роздумів ми сфокусували уявний образ (сонця), збагатили його афористичне визначення та формували методику виховання

Сонячна методика виховання «В кожній людині сонце, тільки...»

- потрібно повірити у свої власні сили
- потрібно побачити світло у інших;
- потрібно створити умови, щоб воно світилося;
- потрібно жити так, щоб воно світило для всіх;
- потрібно допомагати його променям пробитися крізь терні соціуму;
- у спільноті сонце світить сильніше;
- не закривай його своєю недосконалістю;
- відчуй це велике тепло і поділися з ближніми;
- відкрий себе і сонце засяє;
- треба його розбудити;
- дай йому світити;
- світить воно для кожного індивідуально. В одного життя проходить швидко і яскраво, у іншого – повільно чахне без світла, ніби сонце покрито вуаллю, життя приречене на самотність, і тільки той світить рівно, хто знає, що його світло потрібне, і бачить світло у інших.

Подальша робота технології відбувалася у педагогічній майстерні, яка спонукала студентів до розвитку уяви, креативного та толерантного мислення, розвивала ціннісне ставлення до неповторності та індивідуальності людини.

Толерантно-емоційний етап передбачав атмосферу відкритості, доброзичливості, тактовності, ввічливості, готовності допомогти іншому. Формування ціннісної установки спонукало до співпраці у групі та прагненні до постійного самовдосконалення.

На дисциплінах гуманітарного циклу були проведені бесіди, диспути із метою визначення ролі цінностей у міжнаціональному середовищі студентів на яких розглядалися такі питанням:

1. У чому значущість цінностей особистості?
2. Цінність, як сенс життя, як підґрунтя розвитку всебічно розвиненої особистості різних культур.
3. Роль толерантних цінностей у вихованні сучасного студента.
4. Вплив християнських цінностей на толерантні стосунки молоді.

Толерантно-мотиваційний етап реалізувався через застосування інноваційні технології, коучінгу та тьюторіалу.

Із метою поглиблення сутності толерантних понять на толерантно-мотиваційному етапі формувального експерименту ми застосовували інноваційні технології, які сприяли гармонійному розвитку студентів, розв'язанню особистісних проблем. До них відносяться: вміння робити правильний вибір, володіння своїми

емоціями і почуттями, уникнення стресів та вирішення конфліктів, протистояння злу та насильству.

Для закріплення знань студенти розробили матрицю (табл. 1).

Таблиця 1.

Науково-дослідне завдання

«Толерантність як спосіб подолання міжнаціональних конфліктів»

Студ. група	Ключові поняття	Що спонукає до співпраці	Що спонукає до конфлікту	Риси толерантної особистості	Риси інтолерантної особистості	Висновки, що сприяють розвитку толерантності
А	довіра, розуміння, співдружність конструктивний діалог	компроміс, доброзичливість, відчуття партнерських стосунків	зверхність, егоїзм, гнів, приниження, нестриманість, байдужість агресія	доброта, взаємопідтримка, емпатія, миролюбність	недовіра, презирство, авторитарність, низький рівень емпатії	розвиток самостійності суджень та доброзичливо сприймати будь-яку позицію
Б	повага до людей різних національностей, право на самовираження	гуманізм, альтруїзм, взаємодія сторін	небажання сприймати іншу думку, жадоба до збагачення, безкультур'я	співчутливість, дружєлюбність, чесність, щирість	егоїзм, брехня, підлабузництво, зрада, заздрість	поборення нетерпимості, прагнення до добра та взаєморозуміння усіх культур

В	доброчинність, рівність, свобода, гідність, мораль	демократичність, субект-суб'єктні стосунки	насилля, погрози, шантаж, нестриманість	правдивість, взаємо-підтримка, ввічливість, ціле-спрямованість	агресивність, підозрілість, пліткарство, злобність, захланність	зміцнення духовно-моральних засад кожної особистості
---	--	--	---	--	---	--

Толерантно-поведінковий етап. На цьому етапі ми застосували тренінг. Поняття «тренінг» (навчати, тренувати, дресирувати) – це цікавий процес пізнання себе та інших, спілкування, ефективна форма опанування знань, інструмент для формування умінь та навичок досвіду. Тренінг активізує пошукову діяльність студентів, розкриває їхні здібності та можливості, створює доброзичливі умови для розвитку толерантної особистості в пізнанні своєї сутності.

Тема нашого тренінгу: «Толерантність як форма взаємодії у міжнародному спілкуванні». Метою тренінгу було вивчення крос-культурних стосунків між представниками різних культур шляхом педагогічної підтримки рефлексії студентів у міжнаціональному середовищі, застосування умінь та навичок толерантності у професійній діяльності студентів економічного профілю.

З метою розвитку навичків спілкування з представниками інших країн і культур у розвитку професійних і ділових якостей, студенти проаналізували національні особливості і етику ділових стосунків країн, з якими вони бажають вступати у перемовини (таблиця 2).

Таблиця 2.

Етикет міжнародних перемовин

<i>Країни</i>	<i>Характер перемовин</i>
Німеччина	Поводяться доброзичливо, не люблять переговорів у яких для них не має достатньої впевненості в пошуках спільного рішення. Починають з головного питання, все продумано до кожної деталі
Іспанія	Ділові перемовини, починаються з обговорення культури мистецтва, а також місцевих визначних пам'яток
Англія	Стримані у судженнях, справедливі, бережливі ерудовані, чесні, не люблять імпровізацій, обдумують кожне слово.
Італія	Ділові взаємини починаються на основі офіційного ділового листа із вашими пропозиціями
Франція	Не люблять несподіванок, раптових змін в тих документах, які вони підписують разом з іншими. Недовірливі до компромісів, конфронтаційний тип взаємодії.

Швеція	Характерна сувора ієрархія, безумовна субординація і дисципліна.
США	Займають впевнену позицію, надають перевагу логіці, люблять торгуватися, прагнуть знайти компроміс. У ділових питаннях гранично професійні, прораховують долю ризику, люблять торгуватися, велике значення надають деталям.
Японія	Основна чеснота – це терпіння, яка стосується бізнесу. У ділових колах не прийнято говорити «ні». Коли японський бізнесмен бажає вам дати зрозуміти, що угода не відбудеться, він скаже: «Це важко».
Китай	Пріоритетним у ділових переговорах є створення так званого «духу дружби», щирі, добродушні.

Ділова людина повинна бути високоосвіченою, всебічно обізнаною у сфері своєї діяльності, уважною до проблем своїх працівників та ділових партнерів.

На завершальному толерантно-поведінковому етапі значно підвищився рівень розвитку толерантної культури. Студенти зазначили що, вони пізнали багато цікавого (11 %), що у них пробудилося патріотичне почуття (0,9 %); усвідомили, що кожен має право на рівність і свободу (0,9 %); у будь-яких ситуаціях потрібно знаходити компроміс (12 %); рішення проблем і завдань здійснювати на основі діалогу та співпраці (10 %); збагатилися знаннями про культуру інших народів (14 %); виникло бажання професійного обміну та дружби зі студентами інших спільнот (12%), визнали, що кожен вправі робити свій вибір етично-релігійних принципів (0,8%); виявили прагнення до взаємодії різних національностей (15 %).

Висновки з даного дослідження. Аналізуючи чотири послідовних етапи розвитку толерантності студентів (толерантно-когнітивний, толерантно – емоційний, толерантно – мотиваційний, толерантно – поведінковий), ми переконані, що кожен з них розглядав конкретні завдання і застосовував різні форми і методи навчально-виховної роботи. Підвищенню ефективності виховного процесу передувало використання інноваційних, інтерактивних технологій, які сприяли розумінню один одного, побудові діалогу, встановлення контактів з людьми різних поглядів та національностей. Використовуючи інтерактивні, тренінгові технології, ділові ігри, круглий стіл, вправи, студенти засвоїли етику професійної поведінки на засадах толерантності, вивчили особливості культур інших національностей, які сприяли формуванню толерантної свідомості студентів.

Аналізуючи результати ми дійшли висновку про те, що проведена робота позитивно вплинула на формування толерантності студентів економічного профілю у міжнаціональному середовищі.

Література

1. Галицких Е. О. Диалог в образовании как способ становления толерантности: учеб.-метод. пособ. / Е. О. Галицких. – М. : Академический Проект, 2004. – 240 с.